ПРОГРАММÆ
ИРОН ЛИТЕРАТУРОН
КÆСЫНАДÆЙ

2-4
кълæстæн

Программæ сарæзта:
Дзытиаты Эммæ

Редактор:
Дзампаты Ларисæ

Программæ ирон литературон кæсынадæй

2-4 кълæстæн

Æмбарынгæнæн фыстæг

Райдайæн скъолайы (2-4 кълæсты) ахуырадон предмет «Литературон кæсынад» æххæст кæны ахуырадон æмæ хъомыладон хæстæ. Уый нывæфтыд кæны алыварсы дуне, сабиты ахуыр кæны адæймаджы хуыздæр миниуджытыл, æвдисы сын царды алыхуызон фæзилæнты хи дарыны æгъдæуттæ, æвзæрын сæм кæны сыгъдæг бæллицтæ, рæсугъд фæндтæ æмæ хъуыдытæ. Кæсыны уроктæ сывæллоны хонынц æрдзы æмæ адæймаджы сусæгдзинæдтæм. Царды чиныг сыфгай фæлдахгæйæ, адæймаджы фæзминаг миниуджытæм амонынц фæндаг, хонынц ахуыры æмæ царды бæрзæндтæм, хъæздыг кæнынц сабийы миддуне, дæттынц ын хъару æмæ ныфс. Уымæ гæсгæ сын ис стыр ахадындзинад ахуырады æмæ хъомылады.

Литературон кæсынад райдайæн скъолайы у сæйрагдæр предметтæй иу, уымæн æмæ ам сабитæ базонынц кæсын, текстимæ кусын, ныв æмæ фæлгонц уынын, мадæлон æвзаг æмбарын æмæ ахуыр кæнын, аив литературæйæн аргъ кæнын. Уый та ахъаз у иумæйаг рæстæн, удварны æмæ эстетикон хъомыладæн.

Райдайæн скъолайы литературон кæсынады урокты æнтыстджынæй чи ахуыр кæны, уыдонæн иннæ предметтæ дæр æнцондæр бамбарæн вæййынц.

Ирон литературон кœсынады размœ œвœрд ис ахœм **нысантæ æмæ хæстæ:**

- сывæллæтты кæрæдзиимæ иронау дзурын сахуыр кæнын;
- иумæйаг ахуырадон зонындзинæдтæ бæрзонддæр кæнын;
- ныхасы рæзтыл кусын;
- фылдæр базонын æмæ интеллект уæрæхдæр кæнын;
- мадæлон æвзаджы фæрцы сывæллоны алывæрсыгæй хъомыл кæнын;
- хъазты хуызы кæнæ æндæр методикон фæрæзты фæрцы сывæллæтты эмоционалон уавæр рæзын кæнын;
- зонындзинæдтæ фылдæр кæнынмæ тырнындзинад гуырын кæнын.

Ног стандартты домæнтæ арæзт сты уымæ, цæмæй Уæрæсейы цæрæг алы адæмыхаттæн дæр йе ´взаджы кад сæхи ´хсæн бæрзонддæр ист æрцæуа, цæхгæр фæхуыздæр уа йæ ахуыр кæныны уавæр. Уыцы домæнтæ сæххæст кæнынæн бындур райдайæн скъолайы æвæрд кæй æрцæуы, уымœ гœсгœ бæрæггонд æрцыдысты программæйы:

сæйраг идея - скъоладзауы ахуыры процессы сæйраг архайæг уæвынмæ сразæнгард кæнын.

сæйраг хицæндзинад – скъоладзаутæн комплексон æгъдауæй ирон литературон кæсынады æгъдæуттæ бацамонын.

спецификон хицæндзинæдтæ:

- текстыл бакусын куыд ныхасы иуæгыл;
- ирон литературон уацмысы дзырдты аивдзинад æмæ сæ хицæндзинæдтæ жанртæм гæсгæ æвзарын;
- ирон литературон уацмысы æвзаг æмæ сывæллæтты ныхасыл уыцы иумæ кусын;
- уацмысыл æмæ ирон сывæллæттæн фыст чингуытыл иумæйагæй кусын;
- сывæллæттæн тексты тыххæй зонындзинæдтæ дæттын;
- ирон аивадон-литературон уацмысы мидис æмбарын кæнгæйæ сабиты миддуне хъæздыгдæр кæныныл кусын.

Программæ домы, цæмæй 2 - 4-æм кълæсты скъоладзаутæ зоной:

-тексты сæйрагдæр хъуыды рахицæн кæнын,

-уацмысы мидис хи ныхæстæй радзурын,

-тексты аивадон æууæлтæ иртасын,

- дзырдты нысаниуæг æмбарын.

Кæсыны программæйы сæйраг нысантæ сты:

1.Сабиты чиныг кæсынмæ разæнгард кæнын;

2. Ахуырдзауты сахуыр кæнын хъуыды кæнын;

3. Ирон, уырыссаг æмæ æппæтдунеон литературæйы хуыздæр уацмысты фæрцы сывæллæтты миддуне хъæздыгдæр кæнын.

Кæсыны программæйы сæйраг хæстæ:

1. Чиныг кæнæ хицæн уацмысы мидис æмбарын.

2. Литературон уацмыстæ жанртæм гæсгæ æвзарын зонын.

3. Сывæллæттæн фыст ирон литературæйы зындгонддæр авторты зонын; цы уацмыстæ ахуыр кæнынц, уыдоны авторты зæрдыл дарын.

4. Уацмысы архайджыты мидуавæр æнкъарын.

5. Цардмæ эстетикон æнкъарæнтæ гуырын кæнын.

6. Сывæллæтты дунеæмбарынад уæрæх кæнын.

7. Сывæллæтты ныхас хъæздыг кæнын.

8. Скъоладзауты чиныг кæсынмæ разæнгард кæнын.

Текстыл кусгæйæ 2-4-æм кълæсты ахуырдзауты ныхасы арæхстдзинад рæзынгæнæн мадзæлттæ сты:

1) *кæсыны арæхстдзинад* (дзырдгай каст, хъуыдыйадгай каст, абзацгай каст, раст æмæ æмбаргæ каст, хуыздæр кæсæджы конкурстæ æмæ ерыстæ аразын, тагъд кæсыныл фæлтæрын);

2) *аив кæсын æмæ дзурын*: (хъæрæй æмæ хинымæры каст, раст дикци аразын, хъæлæсонтæ æмæ æмхъæлæсонты раст артикуляцийыл кусын, тагъддзуринæгтæ кæсын, орфоэпийы нормæтæ хынцын, рольтæм гæсгæ кæсын).

2-4-æм кълæсты кæсыны программæ бæрæг кæны практикон хæстæ дæр:

- текст æмбарын æмæ иумæйаг культурон кæсыны арæхстдзинадæй пайда кæнын;

- чиныг кæсыныл æнувыд уæвын;

- алыхуызон информацитимæ кусын;

- ныхас кæныны, фыссыны æмæ коммуникативон культурæйы зонындзинæдтæй пайда кæнын;

- аив литературæйы царды æцæгдзинадмæ цы эстетикон цæстæнгас ис, уымæ гæсгæ хи дарын;

- уацмысы архайджыты удварны хорз миниуджытæ фæзмын.

Ахуырадон предмет «Литературон кæсынад»- ы иумæйаг характеристикæ:

2-4-æм кълæсты скъоладзаутæн кæсыны æрмæгæн æвзæрст æрцыдысты: ирон, уырыссаг æмæ æппæтдунеон адæмон сфæлдыстыды уацмыстæ, ирон, уырыссаг æмæ æппæтдунеон классикты аивадон æмæ зонынадон уацмыстæ. Программæмæ хаст æрцыдысты литературæйы æппæты сæйрагдæр жанрты уацмыстæ: аргъæуттæ, æмдзæвгæтæ, баснятæ, радзырдтæ.

Сывæллæттæ чиныджы текстимæ кусгæйæ базонынц алыварсы дунейы сусæгдзинæдтæ, зонгæ кæнынц се 'мгæртты цардимæ, ахуыр кæнынц фæллой кæнынył, сæ кæрæдзиимæ хæларæй цæрынył, сæвзæры сæм Райгуырæн бæстæмæ уарзондзинады

æнкъарæнтæ. Ахуыры процессы рæзы сæ социалон-удварнон æмæ эстетикон фæлтæрддзинад.

Ныхасы æмæ кæсыны хуызтæ. Ацы хаймæ хаст æрцыдысты ныхасы æмæ кæсыны архайды æппæт хуызтæ дæр (кæсын, хъусын, дзурын æмæ фыссын) æмæ алыхуызы текстимæ куыст. Ам сæйрагдæр у скъоладзауты ныхасы культурæйыл куыст, сæ коммуникативон арæхстдзинад сын æххæст кæнын. Сæйрагдæр арæхстдзинад дзы у кæсын.

Кæсыны арæхстдзинад. Скъоладзаутæн 4 азы дæргъы сæ кæсыны арæхстдзинæдтæ ивгæ цæуынц. Фыццаг уал базонынц уæнггай, дзырдгай кæсын. Уый фæстæ дзырдбæстытæ æмæ хъуыдыйæдтæ, чысыл радзырдтæ, æмдзæвгæтæ, аргъæуттæ æмæ а.д. Дарддæр базонынц интонацимæ гæсгæ хъуыдыйæдтæ иртасын, тагъддæр кæсын, хи ныхæстæй дзурын. Уый фæстæ базонынц орфоэпион æмæ интонацион нормæтæ, тексты алы хуызтæй пайда кæнын. Уыцы иумæ фæцæуы дзургæ ныхасыл (хъусын æмæ дзурын) æмæ кæсыныл ахуыр кæныны куыст.

Скъоладзаутæ куыдфæстæмæ базонынц хинымæры кæсын æмæ æрмæг æмбарын , тагъддæр кæсын æмæ бæлвырд ныхасы хæстæ æххæст кæнын. Афтæмæй фидардæр æмæ бæрзонддæр кæнынц сæ кæсыны арæхстдзинæдтæ.

Программæйы сæрмагонд бынат лæвæрд цæуы аивадон текстимæ куыстæн. Литературон кæсынады урокты скъоладзаутæ базонынц:

1) текст хæйттыл дих кæнын;

2) алы хай дæр анализ кæнын;

3) тексты сæйраг хъуыды хицæн кæнын;

3) текстæн сæргонд хъуыды кæнын;

4) текстмæ кæнæ тексты хаймæ пълан аразын;

5) æндæр кæрон хъуыды кæнын, æмæ а. д.

6) тексты сæргондмæ гæсгæ мидис базонын;

7) текстты хуызтæ (æрфыстон, таурæгъон, тæрхæттæ);

Программæйы лæвæрд æрцыд литературæйы теорийæ хуымæтæг зонындзинæдтæ:

-литературон уацмысы сæйраг темæ æмæ идея (радзырды, æмдзæвгæйы, аргъауы); -

-фольклоры чысыл жанрты хицæндзинæдтæ (уыци-уыциты, æмбисæндты, тагддзуринæгты, ирхæфсæнты æмæ а. д.).

Сывæллæттæ райдайæн кълæсты базонынц метафорæ, эпитет, абарст, ритм, рифмæ цы сты, уый.

Базонынц аивадон текст анализ кæнын, наукон-зонадон текстимæ йæ барын.

Текст кæсгæйæ æмæ йын анализ кæнгæйæ сывæллæттæ базонгæ вæййынц геройты хорз миниуджытимæ: хи дарыны æгъдæуттæ, сæ характертæ, фæзминаг æууæлтæ, удварны хæзнамæ æмæ а. д.

2-4-æм кълæсты программæйы домæнтæ раст œххœстгонд куы œрцœуой, уœд сывœллœттœн сœ къухы бафтдзœн ахœм фœстиуджытœ:

Удгоймагон:

1) Райгуырœн бœстœ – Ирыстон œмœ Уœрœсейы историйœ сœрыстыр уæвын. Æппœт адœмы хœттытœн дœр аргъ кœнын œмœ семœ хœларœй цœрын;

2) œнœхъœн дунемœ (йœ œрдзы, адœмы, культурœты алыхуызондзинадимœ) сœм œххœст цœстœнгас уыдзœн;

3) аив литературон уацмыстœ ахуыр кœнгœйœ сабитœм аивадон-эстетикон œнкъарœнтœ œвзœрдзœн;

4) рœздзысты сœ этикон œнкъарœнтœ, уыдзысты цœстуарзон œмœ зœрдœхœлар;

5) œндœр адœмы хатты минœвары хъуыдыйœн, культурœйœн, историйœн аргъ кœнын зондзысты;

6) скъолайы коллективы сœхи хорз дарыныл архайдзысты;

7) æмбардзысты, œхсœнады сын ахуыргœнинаджы роль кœй ис, уый; рœздзœн сœм разœнгарддзинад ахуыры архайынмœ;

8) удварны нормœтœм гœсгœ рœздзæн сœ хœдбарад, бœрнондзинад сœхи раконд хъуыддœгты фœдыл,;

9) рœздзысты œмгœрттœ œмœ хистœртимœ œмгуыстады арæхстдзинæдтæ, сахуыр уыдзысты конфликттœ œмœ быцœутœй сœхи хизын, уацмысты геройты œмœ сœхи конд хъуыддœгтœ бардзысты œмœ сыл хъуыды кœндзысты;

10) сфœлдыстадон куыстмœ сœм мотиваци рœздзœн, материалон œмœ удварнон хœзнатœм аудгœ цœстœй кœсдзысты, тырндзысты œдас œмœ œнœниз царды уагмœ.

Метапредметон:

1) сахуыр уыдзысты ахуырадон нысантœ œмœ хœстœ фидар кœнын œмœ сын сœ сœххœест кœныны мадзœлттœ агурын;

2) базондзысты, ахуырадон архœйдтытœ сœххœест кœнынмœ сœ размœ цы хœстœ œвœрын хъœуы, œмœ сын аргъ кœнын куыд хъœуы, уый;

3) œмбардзысты, ахуырадон архайды сœ къухы цы œнтыстдзинœдтœ бафтыд, кœнœ нœ бафтыд, уыдоны аххосœгтœ, œмœ сœ сœххœест кœнынœн цœуыл бакусын хъœуы, уый;

4) зондзысты, коммуникативон œмœ зонындзинœдтœ райсыны хœстœ сœххœест кœнынœн цавœр ныхасы мадзœлттœй спайда кœнын хъœудзœн, уый;

5) базонгœ уыдзысты информаци агурыны алы фœрœзтимœ: бœрœгуœттœ, дзырдуœттœ, энциклопедитœ œмœ æнд.

6) базондзысты, нысан œмœ хœстœм гœсгœ, текстœ œмбаргœ каст кœнын, дзургœ œмœ фысгœ ныхас раст рацаразын;

7) сœ бон уыдзœн диалогы архайын, искœйы хъуыдыимœ разы уœвын, œмгœртты цœстœнгасœн аргъ кœнын;

8) арœхсдзысты иумœйаг хъуыддæгты архайынмæ, хи œмœ кœрœдзийы куыст бœрœг кœнынмœ;

9) сахуыр уыдзысты сœхи œмœ се 'мбœлтты хидарыны œгъдœуттœн аргъ кœнын;

10) базондзысты, конфликттœ куыд мынœггœнгœ сты, уый œгъдœуттœ.

Предметон:

1) œмбардзысты, литературœйы фœрцы (куыд национaлон œмœ œппœтдунеон культурœйы хай) хъахъхъœд кæй цœуынц удварны хœзнатœ œмœ традицитœ;

2) œнкъардзысты, хи рœзтœн чиныджы кœсын цы пайда у, уый; фидар кœндзœн сœ дунеœмбарынад: Райгуырœн бœстœ œмœ йœ адœм, культурœ, хуымœтœг этикон œгъдœуттœ, хорздзинад œмœ хœрамдзинад, цœсгом œмœ намыс; рœздзœн сœм иудадзыг кœсыны домœн;

3) фœнддзœн сœ, цœмœй дарддœры ахуыры œнтыстджындœр уой, ома сœ иумœйаг ныхасы рœзт бœрзонддœр кœна, хъœрœй œмœ хинымœр кœсын базоной; аив, наукон, ахуырадон текстœн хуымœтœг анализ кœнын фœразой;

4) зондзысты касты алы хуызтœй (хъуыдыгœнгœ, œвзаргœ, агургœ) пайда кœнын; œмбардзысты алыхуызы текстты спецификœ, архайдзысты сœ анализы, архайджыты раконд хъуыддœгтœн аргъ кœндзысты, сœ удварны хорз кœнœ œвзœр миниуджытœ сын иртасдзысты;

5) сахуыр уыдзысты цымыдисаг литературœ œвзарын, информаци агурын;

6) базонгœ уыдзысты тексты хœрз хуымœтœг анализы хуызтимœ: уацмысы сœйраг хъуыды œмœ цœимœ баст у, уый иртасын, текст хœйттыл дих кœнын, сœргонд ын œвзарын, хуымœтœг пълан ын аразын, хи ныхœстœй йœ дзурын œмœ тексты аивгœнœн мадзœлттœ агурын;

7) арœхсдзысты тексты алы хуызтимœ кусын, агурдзысты наукон, аивадон, ахуырадон уацмысты хицœндзинœдтœ. Практикон œгъдауœй зондзысты иу-цалдœр фысгœ ныхасы хуызœй пайда кœнын (таурœгъон – хуызœгмœ гœсгœ текст саразын, тœрхœттœ – фысгœ дзуапп фарстœн, œрфыст – геройы характеристикœ). Бакаст уацмысœн аргъ скœнын.

Скъоладзаутœ сахуыр уыдзысты:

• дарддœры ахуыры кœсыны ахадындзинадœн аргъ кœнын;
• алы хуызты текстты спецификœ иртасын;
• алы хуызы ситуациты диалогы архайын;
• дзырдимœ кусын;
• уацмысы сœйраг хъуыды раст œмбаргœйœ, рœвдз кœсын;
• тексты анализы хœрз хуымœтœг мадзœлттœй пайда кœнын;
• коллективон œгъдауœй бакаст уацмысыл ныхас кœнын;
• цыбыр аннотаци аразын;
• рольтœм гœсгœ кœсын;
• прозаикон текст поэтиконœй хицœн кœнын;
• геройы удыхъœд œвдисын;
• аив литературœ, куыд аивады иу хай, зœрдœмœ хœссын;
• тексты эстетикон œмœ удварны хœзнатœ œмбарын œмœ сыл хи хъуыдытœ дзурын;
• авторы позици бœрœг кœнын œмœ героймœ хи цœстœнгас œвдисын;
• текст хи ныхœстœй аив (сфœлдыстадон хуызы) дзурын;
• уацмысы мидисмœ гœсгœ иллюстрацитœ аразын.

Ирон литературон кœсынады программæ арæзт æрцыд ног стандартты домæнтæм гæсгæ.

Ирон литературон кæсынадæн 2-4 кълæсты лæвæрд цæуы къуыри 1,5 сахаты (æдæппæт 34 ахуырадон къуырийы - 51 сах.)

Тематикон пълан 4 кълас

Урочы №	Урочы темæ	Урочы мидис æмæ равзаринаг фарстатæ	Скъоладзауты зонындзинæдтæм домæнтæ
		Ахуырад æмæ наукæ (3 сах)	
1	Цæрукъаты Володя «Чиныг»	Æмдзæвгæйы сæйраг хъуыды – чиныджы фæрцы зонындзинæдтæ райсын. Поэты ныхæстæ: «Сси фæндагамон Цæрайæн»- ы нысаниуæг Дзырдуат: сыкъафындз, стъалыбазыртæ, адæмыхæттытæ. Литературæйы теори: эпиграф. Æмбисæндтæ хъæугæ дамгъæтæй æххæст кæнын. Уыци-уыцитæн дзуæппытæ дæттын.	Зонын: - эпиграф æмæ æмдзæвгæ; - æмдзæвгæйы мидис; - авторы хъуыды. Арæхсын: -æмдзæвгæ аив кæсынмæ; - вазыгджын дзырдты нысаниуджытæ æмæ арæзт æмбарын кæнынмæ; - хъæугæ дамгъæтæ æвæрынмæ.
2	Дзасохты Музафер «Амондджын бон» (скъуыддзаг роман «Дæллаг Ир-æй»)	Авторы тыххæй хуымæтæг зонындзинæдтæ. Радзырды сæйраг архайæг автор йæхæдæг. Автор цавæр рæстæджы кой кæны? Йæ тырнындзинад ахуырмæ. Цавæр чиныг ын æрхаста стыр цин æмæ сси йæ бирæ чингуытæн сæрæвæрæн? Æмбисæндтыл куыст. Уыци-уыцитæн дзуæппытæ дæттын.	Зонын: - автор æмæ йæ радзырды сæйраг геройы; - радзырды сæйраг архайæджы бæллиц; - циндзинад ын цы чиныг æрхаста, уый ном. Арæхсын: - радзырды геройæн йæ зæрдæ скъолайæ цæуылнæ рухс кодта, уый радзурынмæ; - сæйраг геройæн цины лæвар чи бакодта, уымæн аргъ кæнынмæ.
		Куыст – цардæн фæрæз (6 сах)	
3	Хацырты Сергей «Фæллойы зарæг»	Æмдзæвгæ бакæсын, сæ хъуыды сын раргом кæнын. Райгуырæн бæстæмæ уарзондзинадыл беседæ. Тагъдзуринаг бакæсын. Вазыгджын дзырдты арæзт бацамонын:	Зонын: - уацмысы автор æмæ йæ жанр; - æмдзæвгæ кæсын, анализ ын кæнын; - вазыгджын дзырдты растфыссынад. Арæхсын: - тагъддзуринаг тагъд кæсынмæ;

		куыстæллой, цардуалдзæг, гауызæвæрд.	- æмбисæндты хъуыды æргом кæнынмæ.
4	Чеджеты Геор «Сауцъиу æмæ æхсыргур»	Радзырд бакæсын. Кусаг мыдыбындзы хъæлдзæг зарæджы мидис. Æхсыргур – хъал æмæ сæрыстыр. Фыссæджы цæстæнгас æхсыргур, сауцъиу æмæ мыдыбындзмæ. Дыргъдæттæн пайда цавæр цъиутæ сты? Цæрæгойтæм, цъиутæм уарзондзинад гуырын кæнын.	Зонын: - мыдыбындз æмæ æхсыргуры миниуджытæ; - æхсыргур æмæ сауцъиуы быцæу. Арæхсын: - дыргъдæттæн пайда цы цъиутæ сты, уыдон ранымайынмæ. - фæрстытæн дзуæппытæ дæттынмæ.
5	Айларты Измаил «Уарз фæллой»	Авторы тыххæй цыбыр хъусынгæнинаг. Æмдзæвгæ аив кæсын. Цæмæн ис алы хъуыдыйады фæстæ дæр фарсты нысан? Ирон рагон царды уагыл ныхас кæнын. Дзырдты нысаниуджытæ æмæ арæзт амонын. Æмбисæндты хъуыды æргом кæнын.	Зонын: - авторы æмæ йæ уацмысы сæйраг хъуыды; - вазыгджын дзырдты арæзт. - фарсты нысаны æвæрд алы хъуыдыйады фæстæ дæр; Арæхсын: - æмбисæндты хъуыды æргом кæнынмæ; - уацмысы хъуыдымæ гæсгæ фæллойæн аргъ скæнынмæ.
6	Хуыгаты Ленæ «Авджы сæстытæ»	Радзырд æмбаргæ каст кæнын. Йæ мидис ын бамбарын. Хæйттыл æй дих кæнын. Алы хайæн дæр пълан саразын. Къордтæй йыл бакусын. Уацмысы сæйраг хъуыды: «Ныййарæджы æвæгæсæй макуы ныууадз». æрдзурын. Хатдзæгтæ скæнын.	Зонын: - радзырд æмбаргæ каст кæнын; - радзырды мидис; - пълан аразын. Арæхсын: - уацмыс хæйттыл дих кæнынмæ; - хатдзæгтæ кæнынмæ.
7	Чеджемты Æхсар «Цъырцъы-раг»	Басня аив, раст хъæлæсы уагæй кæсын. Цъырцъыраджы царды уагыл æрныхас кæнын. Кусын чи нæ уарзы, уымæн фидæн нæй – басняйы сæйраг хъуыды. Мæлдзыг сæрд йæхи зымæгмæ куыд цæттæ кодта. Фæллойуарзаг мæлдзыгыл зымæг дæр нæ тых кæны. Проблемон фарст: «Мæлдзыг раст бакодта,	Зонын: - аив раст хæлæсыуагæй кæсын; - басняйы сæйраг хъуыды. Арæхсын: - проблемон фарстæн дзуапп дæттынмæ; - хи хъуыдытæ дзурынмæ. - Цъырцъыраджы царды уагæн аргъ кæнынмæ.

		цъырцъырагæн кæй нæ баххуыс кодта, уымæй?» Литературæйы теори: басня. Æмбисæндтыл куыст.	
8	Дзесты Куыдзæг «Тегайы бæлас»	Радзырд бакæсын. Йæ сæйраг хъуыды йын бамбарын. Тега цы фæд ныууагъта йæ фæдыл? Цæмæн баззад йæ кой? Фæллой кæнын у царды сæйрагдæр фæрæз. Тегайы хуызæттæ сты цардаразджытæ. Радзырды хъомыладон нысаниуæг. Хи ныхæстæй дзурын. Проектон куыстæн темæтæ: «Тегайы бæлас». «Ногдзауты хъæд».	Зонын: - радзырд æмбаргæ каст кæнын; - Тегайы фæд йæ фæстæ; - фæллойы нысаниуæг. Арæхсын: - проект аразынмæ; - радзырд хи ныхæстæй дзурынмæ; - йæ сæйраг хъуыды æвзарынмæ.
Сæрд (9 сах)			
9	Плиты Харитон «Найынмæ»	Æмдзæвгæ кæсын. Сæрдыгон æрдзы нывтæ. Адæймаг æмæ æрдзы бастдзинд. Сабитæ сæ улæфт доны был уадзынц. Нывмæ гæсгæ радзырд æрхъуыды кæнын. Æмбисондыл куыст. Уыци-уыцийæн дзуапп дæттын. Литературæйы теори: тагъддзуринаг.	Зонын: - æмдзæвгæйы авторы; - аив кæсын; - сæрдыгон æрдзы ивддзинæдтæ; Арæхсын: - нывмæ гæсгæ кусынмæ; - хи ныхæстæй дзурынмæ.
10	Дзасохты Музафер «Хъæддаг бабызы læппын»	Радзырды сæйраг хъуыды: адæймаг хъуамæ хъæддаг цæрæгойты æххуыс кæна. «Ацы радзырды чи разынд хъæддаг?» – проблемон фарст. Фыссæджы цæстæнгас кæсагахсæг læппуты митæм. Бабызы læппыны цард æнæ мадæй? Хи хъуыдытæ дзурын. Нывтæ текстмæ гæсгæ фæд-фæдыл раварын.	Зонын: - æмдзæвгæ æвзаргæ каст кæнын; - фыссæджы цæстæнгас læппуты мимæ. Арæхсын: - проблемон фарстыл ахъуыды кæнын æмæ йын дзуапп раттынмæ; - хи хъуыдытæ дзурынмæ.
11-12	Ситохаты Саламджери «Зилгæ мал»	Радзырд кæсын æмæ йын йæ мидис æмбарын. Дыууæ æфсымæры ахаст. Радзырды сæйраг хъуыды.	Зонын: - æфсымæрты ахаст сæ кæрæдзимæ; - радзырды сæйраг архайæг чи уыди;

		Проектон куыст бакæнын. Цæмæн схуыдта автор йæ уацмыс «Зилгæ мал»? Цæуылнæ сæххæст Бæппийы бæллиц? Литературæйы теори: радзырд	- авторы цæстæнгас йæ персонажтæм; Арæхсын: - проектон хæстæ æххæст кæнынмæ; - проблемон фæрстытæн дзуæппытæ дæттынмæ.
13	Хаджеты Таймураз «Сæрдыгон изæр»	Æмдзæвгæ раст æмæ аив кæсын. Цавæр æнкъарæнтæ æвзæрын кæны? Сæрдыгон хъæуккаг изæр. Æрдз, цæрæгойтæ, хæдзарон фос æхсæвмæ æнхъæлмæ кæсынц. Фыссæджы æнкъарæнтæ. Литературæйы теори: олицетворени.	Зонын: - æмдзæвгæйы мидис; - фыссæджы æнкъарæнтæ; - цы у олицетворени. Арæхсын: - æмдзæвгæ раст хъæлæсы уагæй кæсынмæ; - хи æнкъарæнтæ æвдисынмæ.
14	Ситохаты Саламджери «Сæгуыты læппын»	Радзырд кæсын, хи ныхæстæй йæ дзурын. Диссаджы ныв: бирæгъы læппынтæ æмæ сæгуыты læппыны хъазт. Сæгуыты læппыны мады фесæфт… Адæймаджы æмæ хъæддаг сырдты митæн аргъ скæнын. Сывæллæттæн хи хъуыдытæ зæгъын кæнын. Æмбисæндты хъуыды раргом кæнын.	Зонын: - хъæддаг цæрæгойты миниуджытæ; - радзырды мидис; - радзырды сæйраг хъуыды; - адæймаджы митæн аргъ кæнын. Арæхсын: - хи хъуыдытæ дзурынмæ; - æрдзы диссæгтæн аргъ кæнынмæ; - проблемон фарстæн дзуапп дæттынмæ.
15	Коцойты Арсен «Куысыфтæг æмæ дурын»	Литературон аргъау. Йæ хицæндзинад адæмон аргъауæй. Аргъауы сæйраг архайджыты хæлардзинад. Кæрæдзийы куыд ферваæзын кодтой зын сахат. Цæсгæмттæм гæсгæ каст. Аргъауæн анализ кæнын. Æцæг хæлардзинады æууæлтæ. Къæйттæй куыст.	Зонын: - аргъауы авторы; - æцæг хæлардзинады æууæлтæ; - цæсгæмттæм гæсгæ кæсын. Арæхсын: - аргъауы сæйраг архайджытæн аргъ кæнынмæ; - къæйттæй кусынмæ.
16-17	Бæдоаты Хъазыбег «Жоркæ»	Радзырд бакæсын. Йæ мидис ын бамбарын. Сæйраг архайджыты хæлардзинад. Æрдзы æрфыст радзырды. Æмбæлтты уарзондзинад æмæ æххуыс	Зонын: - радзырды авторы; - сæйраг архайджытæ æмæ сæ миниуджытæ; - æвзаргæ каст кæнын.

		хърихъуппы læппынæн. Дзырдты растфыссынад бацамонын: арвыллæугæ, хосгæрдджытæ, æрыскъæфдзуан, хæрзæггурæггаг, цыргъкъуымон.	Арæхсын: - læппутæн характеристикæ раттынмæ; - тексты бæлвырд бынат ссарынмæ; - læппуты хæлардзинадæн аргъ кæнынмæ.
Зæххы сой – царды сой (6 сах)			
18	«Æвдадзы хос» (вьетнамаг аргъау)	Аргъауы мидис. Аргъауы сæйраг хъуыды. Сылгоймаджы læггад фæндаггонæн. Цы у «Æвдадзы хос»? Хатдзæгтæ скæнын. Æмбисæндтыл куыст.	Зонын: - аргъауы мидис; - сæйраг архайæджы миниуджытæ. Арæхсын: - хатдзæг скæнынмæ; - сæйраг архайæгæн аргъ скæнынмæ.
19	Хъазиты Мелитон «Иу къусы»	Аргъау кæсын, йæ мидис ын æмбарын. Цæхæрадоны халсарты быцæу. Рольтæм гæсгæ кæсын æмæ беседæ аразын. Халсарты фембæлд иу къусы. Нывтыл кусын, схемæтæ кæсын. Литературæйы теори: абзац.	Зонын: - аргъауы мидис æмæ авторы; - цы у абзац; - цæхæрадоны халсарты нæмттæ æмæ сæ пайда адæймагæн Арæхсын: - беседæйы архайынмæ; - халсарты быцæуæн æмæ фембæлдæн аргъ кæнынмæ.
20	Дзесты Куыдзæг «Мæкъуылтæ фервæзын кодта»	Радзырд хæйттыл дих кæнын. Къордты куыст. Нывтыл кусын. Азæмæт æмæ йæ фыды фæлгонцтæ. Фыссæджы цæстæнгас йæ радзырды архайджытæм. Цы у æхсæнадон мулк? Куыд æй хъæуы хъахъхъæнын? Фæрстытæн дзуæппытæ дæттын. Æмхуызон дзырдты нысаниуæг бæрæг кæнын.	Зонын: - сæргондимæ кусын; - нывыл кусын. Арæхсын: - текст хæйттыл дих кæнынмæ; - хи ныхæстæй дзурынмæ; - Азæмæт æмæ йæ фыды ахастытæн аргъ кæнынмæ; - архайæджы раконд хъуыддагмæ гæсгæ миддунæ бæрæг кæнынмæ.
21-22	Ганс Христиан	Литературон аргъауы хицæндзинад	Зонын:

	Андерсен «Дыргъдонгæс æмæ уæздæттæ»	радзырдæй. Аргъауы сæргонд æмæ йæ сæйраг архайджытæ. Уæздæттæ æмæ сæ кусæджы фæлгонцтæ. Аргъауы дыккаг хайæн сæргонд æрхъуыды кæнын. Уæздæттæ æмæ Ларсены удварны миниуджытæ. Фæрстытæн дзуæппытæ дæттын.	- аргъауы мидис; - литературон аргъауы хицæндзинад радзырдæй. Арæхсын: - уæздæттæ æмæ Ларсены удварны миниуджытæн аргъ кæнынмæ; - аргъауы дыккаг хайæн сæргонд æрхъуыды кæнынмæ; - фæрстытæн дзуæппытæ дæттынмæ.
23	Будайты Милуся «Дидинджытæ»	Уацмысы жанр. Уацмысы архайджытæ. Радзырды хъомыладон нысаниуæг. Тырнындзинад хистæртæн æххуыс кæнынмæ. Хъæуккаг царды сæрдыгон нывтæ. Дидинджыты рæсугъддзинад. Авторы цæстæнгас архайджытæм. Дидинджыты фесæфт æмæ йæ аххосаг. Сыхæгты ахаст сæ кæрæдзимæ. Радзырдæн æндæр кæрон æрхъуыды кæнын.	Зонын: - текст хинымæр æмæ хъæрæй кæсын; - Тетейæн характерисикæ дæттын йæ митæм гæсгæ; - радзырды мидис дзурын. Арæхсын: - урочы активон уæвынмæ; - авторы цæстæнгас æмбарынмæ; - сыхæгтæ ахастытæн аргъ кæнынмæ.
Фæззæг ралæууыд йæ рады (3 сах)			
24	Кочысаты Мухарбег «Фæззæджы нывтæй»	Эпиграфыл кусын. Темæйы сæргондмæ гæсгæ ныхас цæуыл цæудзæн, уый сбæрæг кæнын. Нывыл куыст. Фæззæджы бæрæггæнæнтæ æмæ миниуджытæ. Æмдзæвгæ аив кæсын. Бæркад æмæ сой.	Зонын: - фыссæджы царды ахсджиагдæр хабæрттæ хуымæтæг хуызы; - нывмæ гæсгæ радзырд аразын. Арæхсын: - æмдзæвгæ аив кæсын æмæ æвзарынмæ; - æмдзæвгæйы райдайæн æмæ кæрон æмбарынмæ; - хи хъуыдытæ дзурынмæ.
25	Айларты Чермен «Бæркадхон»	Уацмыс кæсын. Нывыл кусын. Сюжеты æнахуырдзинад. Бурдзалыг	Зонын: - нывыл кусын; - хи ныхæстæй дзурын;

		Бæркадхон хоны халсартæ æмæ дыргъты йæ къæбицмæ. Фæртстытæн дзуæппытæ дæттын.	- Бæркадхон бурдзалыг цæмæн у? Арæхсын: - фæрстытæн дзуæппытæ дæттынмæ.
26	Цæрукъаты Алыксандр «Бæркадджын фæззæг»	Фæззыгон ивддзинæдтæ æрдзы. Поэты цæстæнгас фæллоймæ, бæркадмæ. Æмдзæвгæ аив, раст хъæлæсыуагæй кæсын. Аивгæнæн мадзал – олицетворени. Æмдзæвгæйы хъуыдымæ хæстæг æмбисонд равзарын. Тагъддзуринаг зæрдывæрдæй ахуыр кæнын.	Зонын: - æмдзæвгæ аив, раст хъæлæсыуагæй кæсын; - фæззыгон ивддзинæдтæ æрдзы; - æмдзæвгæйы хъуыдымæ æмбисонд æвзарын; - поэты цæстæнгас æрдзмæ, бæркадмæ.
Нæ адæмы ивгъуыд дуджы нывтæ (6 сах)			
27	Хетæгкаты Къоста «Мæгуыры зæрдæ»	Ног темæйыл ныхас. Зæронд дуджы нывтæ Хетæгкаты Къостайы æмдзæвгæйы. Нывмæ гæсгæ куыст – хæхбæсты цард зымæгон. Абоны хæхбæсты цардимæ йæ абарын. Æмдзæвгæйы аивадон мадзæлттæ. Æмдзæвгæйы мидис æмбарын кæнын. Æмбисæндты мидисыл куыст. Æмхуызон дзырдты нысаниуæг бæрæг кæнын. Дзырдуат: зыгуым, лыстæн.	Зонын: - æмдзæвгæйы мидис; - зæронд дуджы царды нывтæ; - хæхбæсты уæззау царды бæрæггæнæнтæ; - аивадон мадзæлттæ. Арæхсын: - нывмæ гæсгæ хохæгты уæззау царды тыххæй дзурынмæ; - абоны хæхбæсты цардимæ йæ барынмæ; - æмхуызон дзырдты нысаниуæг бæрæг кæнынмæ.
28	Гæдиаты Секъа «Уæййаг сывæллæт-тæ»	Рагзаманты адæмы æбар цард. Æххормаг рæстæг. Хъæздгуыты фыдмитæ. Сывæллæттæ уæй кæнын – æппæты стырдæр фыдракæнд. Сывæллæтты абоны царды уавæртæ. Æмбисонд зæрдыл бадарын. Дзырдуат: мæрт, дзæнæтон лæнчытæ, фарсдар, сæрхъуызой, уацайрæгтæ.	Зонын: - радзырды мидис æмæ йæ авторы; - рагзаманты адæмы æнæбар цард; - царды раивд. Арæхсын: - рагон царды нывтæ абоны цардимæ барынмæ.
29	Айларты Чермен «Задалески	Задалески Нанайы сгуыхдзинад. Авторы цæстæнгас Задалески Нанамæ. Сывæллæттæм	Зонын: - Задалески Нанайы сгуыхтдзинад;

	Нана»	æмæ Райгуырæн бæстæмæ уарзондзинад – тыхдæттæг фæрæзтæ. Аивадон мадзал – абарст. Æмдзæвгæ аив кæсын. Æмбисæндтыл куыст. Æмхуызон дзырдты нысаниуæг бæлвырд кæнын.	- авторы цæстæнгас Нанамæ. Арæхсын: - автор абарстæй кæм спайда кодта, уыдон агурынмæ; - аив кæсынмæ.
30	Лев Толстой «Мæгуыр адæм»	Радзырд хæйттыл дих кæнын. Къордтæй куыст – иумæйаг беседæ аразын. Адæмы мæгуырдзинадыл дзурын. Кæрæдзийы æмбарындзинад фæуæлахиз. Æмбисæндты хуызы радзырдæн хатдзæг кæнын. Боныхъæды зонæнтæ зæрдыл дарын.	Зонын: - къорды кусын; - беседæйы активонæй архайын. Арæхсын: - Жаннæйы мийæн аргъ скæнынмæ; - æмбисæндты хуызы радзырдæн хатдзæг скæнынмæ.
31-32	Константин Ушинский «Куырм бæх»	Радзырд кæсын. Йæ архайды рæстæг æмæ бынат. Уседомы фæлгонц. Йæ диссаджы саргъы бæх Уадсур. Уадсуры æххуыс йæ хицауæн. Уседом йæ дзырд нæ сæххæст кодта. Адæмы тæрхон Уседомæн. Литературæйы теори: этюд.	Зонын: - радзырды архайд кæд æмæ кæм æрцыд; - сæйраг архайджыты; - сæ ахастытæ кæрæдзимæ; - уседомы рæдыд; - бæхы фæлгонцы тыххæй дзурын. Арæхсын: - адæймаг æмæ хæдзарон цæрæгойты ахастытæн аргъ кæнынмæ.
33	Чеджемты Геор «Уæйыджы цæссыгтæ»	Сæргондыл кусын. Радзырды мидис. Болайы характеристикæ. Йæ сывæллоны бонтæ. Мады мæт. Бола - хосгæрдæнты. Рольтæм гæсгæ кæсын. Болайы æххуыс хъæлдым мыстæн. Тагъддзуринаг зæрдыл дарын.	Зонын: - Болайы фæлгонц; - Болайы мады мæт; - йæ хицæндзинад иннæ сывæллæттæй. Арæхсын: - Болайы зæрдæхæлардзинадæн аргъ кæнынмæ.
Зымæг (4 сах)			
34	Хетæгкаты Къоста «Зымæг»	Рагзаманты хæхбæсты цæрæг адæмы зындзинæдтæ зымæгон. Абоны хæхбæсты	Зонын: - æмдзæвгæйы темæ;

		цардимæ сæ барын. Æмбисæндты хъуыды æргом кæнын. Базон-базонæн дзуапп дæттын. Æмхуызон цы дзырдтæ хъуысы, уыдоны нысаниуæг бæрæг кæнын. Тагъддзуринагыл куыст.	- æмдзæвгæйы мидис; - поэты зæрдæйы уаг æмбарын. Арæхсын: - абоны царды ивддзинæдтæ æмбарынмæ æмæ сын аргъ кæнынмæ.
35	Ногбон алы бæстæты	Æппæтдунеон бæрæгбон – Ног аз. Алы бæстæйæн дæр – йæхи Ног аз. Вьетнам, Афганистан æмæ Японы Ног аз. Уæрæсейы Заз бæласы бæрæгбон. Петр Первый-йы тыххæй зонинæгтæ. Зымæджы мæйтæ. Базон-базонæн дзуапп дæттын.	Зонын: - Ног азы тыххæй дзурын; - Вьетнам, Афганистан æмæ Японы Ног аз куыд кæнынц; - Уæрæсейы заз бæласы бæрæгбон; - чи уыд Петр Первый.
36	Цæрукъаты Александр «Фыццаг мит»	Æмдзæвгæ кæсын. Зымæгон æрдзы нывтæ æмæ куыстытæ. Сабиты зымæгон хъæзтытæ. Мæргътæ æмæ цæрæгойты зымæгон цард. Аивадон мадзæлттæ æмдзæвгæйы. Базон-базонæн дзуапп дæттын. Тагъддзуринаг зæрдыл бадарын. Æрдзы ивддзинæдтыл æрдзурын.	Зонын: - æмдзæвгæ аив кæсын; - æрдзы зымæгон нывты хицæндзинад; - сабиты зымæгон хъæзтытæ. Арæхсын: - поэт цы аивадон мадзæлттæй спайда кодта, уыдон агурынмæ.
37	Хæмыцаты Албег «Ног аз»	Поэты курдиат Ног азмæ. Йæ уарзон ахаст Райгуырæн бæстæмæ. Зæронд азæн фæндараст. Ног аз цины хабæрттимæ, ныфсытимæ фарны къах æрбавæрæд! Æмдзæвгæ – хынцинаг кæсын.	Зонын: - æмдзæвгæйы сæйраг хъуыды; - поэты ахаст Райгуырæн бæстæмæ; - Ног азы нысаниуæг сабиты царды.
Мадæлты фæдзæхст: «Макуы уал уæд хæст!» (2 сах)			
38	Плиты Грис «Саби»	Авторы тыххæй зонинаг. Æмдзæвгæ аив кæсын. Хæсты фыдбылызтæ. Зæронд барæг æмæ сабийы фембæлд. Тексты синонимтæ ссарын. Вазыгджын дзырдтæ: урсбоцъо, цинæнхъæл.	Зонын: - авторы æмæ уацмысы мидис; - æмдзæвгæ аив кæсын; - хæсты фыдбылызтæ. Арæхсын: - æмдзæвгæйы мидис радзурынмæ.
39	Къадзаты	Сæргондыл кусын. Текст хæйттыл дих кæнын.	Зонын:

	Станислав «Чысыл лæвар»	Алы хаймæ дæр фæрстытæ дæттын. Алы хайыл дæр хицæн къордтæй кусын. Иумæйаг хæслæвæрдтæ: Нанайæн, Батрадзæн æмæ Майорæн характеристикæ дæттын. Æрыгон афицерты мæлæт.	- сæргондыл кусын; - къорды куысты архайын; - характеристикæ дæттын; - мидис æмбарын.
40	Плиты Исæйы зарæг	Адæмон зарджытæ, сæ нысаниуæг. Иссæйы тох знаджы ныхмæ. Йæ ардбахæрд хæстмæ цæугæйæ. Иссæйы хæстон сгуыхтытæ. Зарæджы текст æмбаргæ каст кæнын. Æмбисонд зарæджы мидисимæ бæттын.	Зонын: - адæмон зарджытæ кæуыл конд вæййынц; - цæмæн хуыйнынц адæмон. Арæхсын: - зарæджы текст аив æмæ комментаритимæ кæсынмæ.
41-42	Юрий Яковлев «Дзулы дидинæг»	Радзырд кæсын æмæ хи ныхæстæй дзурын.Йæ сæргондыл ын æрдзурын. Радзырды сæйраг хъуыды, йæ мидис. Балцы фæстæ Коляйы мидуавæры аивд йæ бабамæ. Дыккаг хайæн сæргонд æрхъуыды кæнын.	Зонын: - кæсын æмæ хи ныхæстæй дзурын; - радзырды сæйраг хъуыды æмæ мидис; - цæмæн уыди Коля иудадзыг æххормаг; - радзырд «Дзулы дидинæг» цæмæн хуыйны.
Райгуырæн бæстæ (3 сах)			
43	Джыккайты Шамил «Фарны артдзæст у мæ бæстæ»	Нывыл кусын. Æмдзæвгæйы сæргонд æмбарын кæнын. Поэты сæрыстырдзинад йæ Райгуырæн бæстæйæ. Нæ рагфыдæлты хæрзæгъдæуттæ: цыт, уæздадзинад, уазæгуарзон, адæмæн лæггад кæнын, ныфсхаст уæвын. Æмбисæндтыл куыст.	Зонын: - ныв æмæ сæргондыл кусын; - нæ фыдæлты æгъдæутты сæйрагдæртæ; - кад æмæ бæркады нысаниуæг. Арæхсын: - æмдзæвгæ раст хъæлæсыуагæй аив кæсынмæ; -дзырдты нысаниуджытæ бæрæг кæнынмæ.
44	Айларты Чермен «Фыдæлты уæзæг»	Радзырд кæсын æмæ хи ныхæстæй дзурын. Авторы ныхас æнæуд предметтимæ: гæнах, быдыр æмæ Ирыстон. Нывмæ гæсгæ хъуыдыйæдтæ хъуыды кæнын. Тагъддзуринаг кæсын. Полиндром зæрдыл дарын.	Зонын: - радзырд аив кæсын; - хи ныхæстæй йæ дзурын; - нывмæ гæсгæ хъуыдыйæдтæ хъуыды кæнын. Арæхсын: - радзырды мидисмæ хæстæгдæр æмбисонд æвзарынмæ.

45	Боситы Ирбег «Æмбаргæ куыдз»	Радзырд кæсын. Йæ мидис ын æмбарын – æфсæддонты балц доны былмæ, Пиратимæ фембæлд, ацæргæ сылгоймаджы раконд хабар, Пираты уавæр йæ хицауы фесæфты фæстæ, йæ ирвæзынгæнджытæ, Пират Ирыстоны. Тагъддзуринаг бахъуыды кæнын.	Зонын: - радзырды мидис; - радзырды сæйраг архайджыты; - хи ныхæстæй дзурын. Арæхсын: - хъæбатыр морякы сгуыхтдзинадæн аргъ кæнынмæ; - Пираты ирвæзынгæнджытæн характеристикæ дæттынмæ.
Нæ уалдзæг – нæ дарæг (6сах.)			
46	Кочысаты Мухарбег «Уалдзæг»	Ног темæйыл æрдзурын. Уалдзыгон æрдзы нывтæ. Нывмæ гæсгæ хъуыдыйæдтæ хъуыды кæнын. Æмдзæвгæ аив, раст хъæлæсы уагæй кæсын. Поэты зæрдæйы цин. Тагъддзуринаг зæрдыл дарын. Боныхъæды тыххæй зонинæгтæ.	Зонын: - ног темæйы мидис; - нывмæ гæсгæ кусын. Арæхсын: - æмдзæвгæйы мидисмæ нывтæ кæнынмæ; - æмдзæвгæ аив, хъæугæ хъæлæсыуагæй кæсынмæ.
47	Соттиты Риммæ «Малусæг æмæ бæрз»	Уалдзыгон нывтæ – Бæрз бæласы цин. Митдоны æрбайсæфт. Малусæджы фæзынд. Малусæг æмæ Бæрзы лымæндзинад. Æмбисæндты мидис æргом кæнын. Æмхуызон дзырдты нысаниуæг бæлвырд кæнын.	Зонын: - уацмысы темæ æмæ мидис; - уалдзæджы миниуджытæ. Арæхсын: - уацмыс аив кæсынмæ; - хъæугæ эпизодтæ хицæн кæнынмæ; - рольтæм гæсгæ кæсынмæ.
48	Чеджемты Геор «Æгас цæуай, дзывылдар»	Æмдзæвгæ аив хъæлæсыуагæй кæсын. Поэты æнкъарæнтæ дзывылдары тыххæй. Дзывылдар – уалдзæджы минæвар. Хи ’нкъарæнтæ æвдисын уалдзæг æмæ дзывылдармæ. Æмбисонд бахъуыды кæнын. Тагъддзуринаг кæсын.	Зонын: - æмдзæвгæ аив æмæ хъæугæ хъæлæсыуагæй кæсын; - хи æнкъарæнтæ æвдисын. Арæхсын: - поэты æнкъарæнтæ æмбарынмæ; - дзырды арæзт æвзарынмæ.

49	Мыртазты Барис «Ног хорз æгъдæуттæн нæй кæрон»	Поэты фæдзæхст – Иры хорз æгъдæуттæн нæй кæрон æмæ сæ ды ма фесаф. Æмдзæвгæ комментаритимæ кæсын. Хатдзæгтæ кæнын. Зæрдылдаринаг ахуыр кæнын. Тагъддзуринаг бахъуыды кæнын.	Зонын: - комментаритимæ кæсын; - зæрдылдаринаг; - тагъддзуринаг. Арæхсын: - хатдзæгтæ кæнынмæ; - поэты фæдзæхст хицæн кæнынмæ.
50	Хъайтыхъты Азæмæт «Батыры æхцатæ»	Авторы тыххæй цыбыр раныхас. Радзырд хайттыл дих кæнын. Сæргæндтæ сын хъуыды кæнын, хи ныхæстæй сæ дзурын. Сæйраг архайæджы сабидуджы царды ныв тæ. Фыссæджы фæдзæхст. Тагъддзуринагыл куыст. Æмхуызон дзырдты нысаниуæг бæрæг кæнын.	Зонын: - уацмысы жанр æмæ авторы ном; - сæргонд хъуыды кæнын; - хи ныхæстæй дзурын. Арæхсын: - къорды кусынмæ; - хæйттыл дих кæнынмæ æмæ хайæн сæргонд дæттынмæ.
51	Туккаты Барис «Сомыгонд»	Радзырд кæсын. Йæ сæйраг хъуыды йын æмбарын. Дадайы цардæй ист æцæг хабар læппуйæн феххуыс. Радзырды сæргонд цæуыл дзурæг у?	Зонын: - радзырды сæйраг хъуыды; - дадайы цæстытæ доны цæмæн разылдысты.

Азы кæронмæ 4-æм къласы скъоладзаутæ хъуамæ зоной:
- æмбаргæ æмæ тагъд кæсын;
- уацмысы мидисмæ гæсгæ хъæлæсы уаг раст аразын;
- текст хинымæр æмæ хъæрæй кæсын;
- цы уацмыс бакастысты, уый мидисæй фæрстытæн раст дзуæппытæ дæттын;
- сæ хъуыдымæ гæсгæ кæрæдзимæ хæстæг дзырдтæ иртасын;
- тексты аивадон фæрæзтæ иртасын æмæ сын сæ нысаниуæг æмбарын;
- адæмон дзургæ сфæлдыстады жанртæ кæрæдзийæ иртасын;
- зындгонд фысджыты нæмттæ зонын, сæ уацмыстæ сын кæсын;

Арæхсой:
- уацмысы сæйраг геройы архæйдтытæн аргъ кæнынмæ, характеристикæ сын дæттынмæ;

- æмбисæндты хъуыды хибарæй æргом кæнынмæ;
- литературæйы теорийæ цы зонинæгтæ ис чиныджы, уыдонæй пайда кæнынмæ;
- тексты алы хуызтæ кæрæдзийæ иртасынмæ;
- библиотекæйы хъæугæ чиныг равзарынмæ;
- чиныджы ном, сæргæндтæ æмæ разныхасмæ гæсгæ, цæуыл фыст у, уый иртасынмæ;
- дзырдуæттæй пайда кæнынмæ.